

Sygn. akt: I ACa 1499/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 maja 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Bożena Wiklak
Sędziowie:	SA Tomasz Szabelski (spr.) SA Joanna Walentkiewicz - Witkowska
Protokolant:	stażysta Agnieszka Kralczyńska

po rozpoznaniu w dniu 15 maja 2014 r. w Łodzi

na rozprawie

sprawy z powództwa **H. M.**

przeciwko **K. S.**

o ustalenie

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 30 października 2013 r., sygn. akt II C 472/13

I. oddala apelację;

II. zasądza od H. M. na rzecz K. S. kwotę 6.642 (sześć tysięcy sześćset czterdzieści dwa) złote brutto tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej świadczonej pozwanej przez radcę prawnego M. J. z urzędu.

Sygn. akt I ACa 1499/13

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 30 października 2013 roku Sąd Okręgowy w Ł. w sprawie z powództwa H. M. przeciwko K. S. o ustalenie oddalił powództwo i orzekł w przedmiocie kosztów procesu.

Powyższy wyrok został wydany na podstawie poczynionych przez Sąd Okręgowy ustaleń faktycznych, które Sąd Apelacyjny podzielił i przyjął

za własne, a z których wynika, że w 1993 roku pozwana K. S. udzieliła A. K. (ówczesnej konkubinie powoda) pożyczki z przeznaczeniem na działalność handlową. Zabezpieczenie spłaty udzielonej pożyczki stanowiły cztery weksle in blanco, poręczone między innymi przez powoda.

Wobec braku spłaty pożyczki przez A. K., pozwana wystąpiła z pozwem o zapłatę do Sądu Rejonowego dla Łodzi – Widzewa w Łodzi. W dniu 25 czerwca 1996 roku w postępowaniu nakazowym w sprawie III Nc 84/96 został wydany nakaz zapłaty, także przeciwko poręczycielom, w tym powodowi.

Na podstawie powyższego nakazu zapłaty, zaopatrzonego w klauzulę wykonalności, w dniu 19 lutego 1997 roku zostało wszczęte postępowanie egzekucyjne, które jest prowadzone do chwili obecnej przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi D. N. w sprawach KM 96/97 i KM 97/97. Powód nie składał zarzutów od uzyskanego przez pozwaną nakazu zapłaty. W dniu 2 listopada 2007 roku A. K. zmarła.

W świetle powyższych ustaleń Sąd Okręgowy doszedł do wniosku, że powód nie posiada interesu prawnego w niniejszej sprawie i oddalił powództwo.

W pisemnych motywach rozstrzygnięcia Sąd pierwszej instancji wskazał na brzmienie art. 189 k.p.c., zgodnie z którym powód może żądać ustalenia przez Sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny. Dla możliwości uwzględnienia powództwa opartego na treści przepisu art. 189 k.p.c. konieczne jest stwierdzenie, że żądanie pozwu dotyczy ustalenia, iż istnieje bądź nie istnieje określony stosunek prawny lub prawo. Nadto w każdym stanie sprawy Sąd jest zobligowany do badania, czy po stronie powodowej występuje interes prawny uzasadniający jej żądanie.

Zdaniem Sądu Okręgowego w realiach rozpoznawanej sprawy żądanie pozwu było nakierowane jedynie na uzyskanie ochrony przed prowadzonym przeciwko powodowi postępowaniem egzekucyjnym, jak również miało służyć zapobieżeniu odpowiedzialności za ewentualne zobowiązania A. K. w przeszłości.

W ocenie Sądu pierwszej instancji brak jest zatem bezpośredniego związku między ewentualną treścią rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie, a postępowaniem egzekucyjnym, prowadzonym na podstawie tytułu wykonawczego, jakim jest powołany w pozwie nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym. Sąd Okręgowy uznał, że uzyskanie wyroku ustalającego w żaden sposób nie będzie miało wpływu na wykonalność tytułu wykonawczego już istniejącego. Jego podważenie może bowiem nastąpić wyłącznie w innym postępowaniu, wywołanym wniesieniem powództwa przeciwegzekucyjnego. Ponadto Sąd Okręgowy skonstatował, że obrona powoda podjęta bądź w postępowaniu dotyczącym tytułu wykonawczego już istniejącego, bądź w postępowaniach dotyczących innych należności byłaby dalej idącą aniżeli powództwo o ustalenie. W konsekwencji żądanie ustalenia nieważności umów pożyczek i zobowiązań wekslowych zostałyby skonsumowane, co w ocenie Sądu w sposób jednoznaczny przesądziło o braku interesu prawnego powoda w niniejszej sprawie.

Wobec powyższego Sąd pierwszej instancji uznał, że powództwo o ustalenie podlegało oddaleniu, bez dalszego badania prawdziwości twierdzeń zawartych w pozwie i zasadności samego powództwa.

W przedmiocie kosztów procesu Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 102 k.p.c., nie obciążając powoda tymi kosztami z uwagi na jego sytuację majątkową, a także okoliczności w jakich doszło do powstania przedmiotowego roszczenia.

Wysokość wynagrodzenia pełnomocnika pozwanej z urzędu, Sąd pierwszej instancji ustalił na podstawie z § 15, 16 w związku z § 2 ust. 1-3 i 6 pkt. 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U.

z 2013 r., poz. 490, t.j.).

Apelację od powyższego wyroku wywiódł powód zaskarżając go w całości. Skarżący podniósł zarzut obrazy prawa materialnego tj. art. 189 k.p.c. w związku

z art. 45 ust. 1 i art. 8 ust. 2 Konstytucji RP oraz z art. 840 §1 pkt. 2 k.p.c. poprzez jego niewłaściwą wykładnię i przyjęcie, że powód nie posiada interesu prawnego

w wytoczeniu powództwa. W uzasadnieniu apelacji powód podniósł, że konstatacja Sądu Okręgowego dotycząca braku interesu prawnego w wytoczeniu przedmiotowego powództwa z uwagi na brak bezpośredniego związku między ewentualną treścią rozstrzygnięcia zapadłego na gruncie niniejszej sprawy, a prowadzonym przeciwko niemu postępowaniem egzekucyjnym jest nieprawidłowa. Zdaniem powoda ewentualne rozstrzygnięcie będzie stanowiło tego rodzaju zdarzenie, na skutek którego zobowiązanie wygaśnie i nie będzie mogło być egzekwowane.

W konkluzji skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa w całości oraz zasądzenie kosztów postępowania za obie instancje; ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu.

W odpowiedzi na apelację pozwana wniosła o jej oddalenie oraz o przyznanie od Skarbu Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powoda jest bezzasadna.

Sąd Apelacyjny podzielił w całości ustalenia Sądu Okręgowego dokonane w niniejszej sprawie. W ocenie Sądu drugiej instancji podnoszone przez apelującego zarzuty naruszenia prawa materialnego są niezasadne.

W pierwszej kolejności w przedmiotowej sprawie należy rozważyć sformułowany przez powoda zarzut naruszenia art. 189 k.p.c. Stosownie do treści przywołanego przepisu powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny. Przedmiotem ustalenia w drodze powództwa przewidzianego w art. 189 k.p.c. mogą być zatem prawa i stosunki prawne, dla ustalenia których właściwa jest droga procesu cywilnego (np. ustalenie nieważności umowy, ugody sądowej, testamentu). Przesłanką merytoryczną powództwa o ustalenie jest interes prawny, pojmowany jako potrzeba ochrony sfery prawnej powoda, którą może uzyskać przez samo ustalenie stosunku prawnego

lub prawa (wyrok Sądu Najwyższego z 10 czerwca 2011 roku, sygn. akt II CSK 568/10, LEX nr 932343). Słusznie podniósł Sąd pierwszej instancji, że interes prawny

w rozumieniu art. 189 k.p.c. oznacza potrzebę prawną, wynikającą z sytuacji prawnej, w jakiej powód się znajduje. Nie ulega wątpliwości, że interes ten ma dotyczyć szeroko rozumianych praw i stosunków prawnych, a nie jakichkolwiek relacji. Może on zatem wynikać z bezpośredniego zagrożenia prawa powoda lub zmierzać

do zapobieżenia temu zagrożeniu. Interes prawny występuje również wtedy,

gdy istnieje niepewność stanu prawnego lub prawa, mająca charakter obiektywny,

a nie stanowi jedynie subiektywnego odczucia powoda. Należy jednak zaakcentować, że Sąd dokonując oceny czy po stronie powoda istnieje interes prawny, bierze pod uwagę okoliczności danej sprawy, a także czy w drodze innego powództwa, strona może uzyskać pełną ochronę swoich praw (por. wyrok Sądu Najwyższego z 18 marca 2011r., sygn. akt III CSK 127/10, LEX nr 846586; wyrok Sądu Apelacyjnego

w W. z 22 lipca 2010 r., sygn. akt VI ACa 1472/09, LEX nr 785621).

Wbrew odmiennemu zapatrywaniu skarżącego Sąd pierwszej instancji prawidłowo przyjął, że powód nie ma interesu prawnego w ustaleniu objętym żądaniem pozwu.

Na wstępie należy bowiem zaakcentować, że nakaz zapłaty z dnia 25 czerwca 1996 roku, który jest merytorycznym orzeczeniem Sądu Rejonowego ma skutki prawomocnego wyroku. W konsekwencji trzeba uznać, że usunął on stan niepewności

co do ważności spornych umów pożyczki i wyeliminował możliwość powstania jakichkolwiek wątpliwości prawnych w tym zakresie w przyszłości. Natomiast

w przypadku wszczęcia postępowania egzekucyjnego interes prawny dłużnika powinien być realizowany w postępowaniu przeciwegzekucyjnym, a nie w drodze powództwa o ustalenie stosunku prawnego (por. wyrok Sądu Apelacyjnego

w W. z 28 września 2010 r., sygn. akt VI ACa 1383/09, opubl. w Apel.-W-wa 2011/2/20). Tym bardziej, że powód mógł kwestionować w postępowaniu nakazowym ważność zawartych umów pożyczki, wysokość należności odsetkowych, treść weksli, jak również deklaracji wekslowych, a nadto podnosić, że weksle zostały wypełnione

w sposób wadliwy bądź niezgodny z deklaracją wekslową. Wskazane dokumenty były bowiem przedmiotem badania w postępowaniu nakazowym przed Sadem Rejonowym dla Łodzi – Widzewa w Łodzi. Zatem jeśli powód miał jakiegokolwiek wątpliwości

bądź zastrzeżenia co do ich ważności i prawidłowości mógł wówczas wnieść zarzuty od nakazu zapłaty.

Trafności oceny Sądu Okręgowego co do braku interesu prawnego nie zmienia również argument powoda o braku możliwości kwestionowania spornego nakazu zapłaty z dnia 25 czerwca 1996 roku wobec braku obecnie podstaw dla powództwa przeciwegzekucyjnego z uwagi na zachodzącą powagę rzeczy osądzonej.

Do uprawomocnienia się rzeczonych nakazu doszło bowiem w istocie wyłącznie

w wyniku jego nie zaskarżenia przez powoda. Należy również podkreślić, że powód nie był w żaden sposób ograniczony w możliwości kwestionowania wydanego rozstrzygnięcia. Bierna postawa skarżącego nie może zaś stanowić skutecznej próby dla uzasadnienia powództwa o ustalenie, jako sposobu dla podważenia zasadności prawomocnego rozstrzygnięcia.

Wbrew jednak twierdzeniom Sądu Okręgowego o możliwości wytoczenia powództwa przeciwegzekucyjnego, Sąd Apelacyjny uznał, że powód nie ma podstawy do wytoczenia ewentualnego powództwa opozycyjnego na podstawie art. 840 § 1 k.p.c. Pojawienie się bowiem w obrocie prawnym prawomocnego tytułu egzekucyjnego, zaopatrzonego następnie w klauzulę wykonalności nie otwiera powodowi drogi ani do nadzwyczajnych środków zaskarżenia, ani do powództwa opozycyjnego, jeśli nie zachodzą enumeratywnie powołane w art. 840 k.p.c. przesłanki. Nie ma przy tym znaczenia z jakich przyczyn doszło do uprawomocnienia się orzeczenia. Powództwo opozycyjne nie prowadzi bowiem do ponownego merytorycznego rozpoznania sprawy, która została zakończona prawomocnym orzeczeniem, jak również nie może ono zmierzać do uchylecia powagi rzeczy osądzonej. W świetle powyższego, zdaniem Sądu Apelacyjnego powód nie posiada uprawnień ani do wniesienia skargi o wznowienie postępowania ani powództwa opozycyjnego. Chcąc kwestionować zapadłe rozstrzygnięcie powinien był

w postępowaniu nakazowym złożyć zarzuty od nakazu zapłaty i wówczas powołać się na nieważność przedmiotowych umów i deklaracji wekslowych, przedstawiając

na potwierdzenie swoich twierdzeń wszystkie fakty i dowody, które mogły mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Tak sformułowanego zarzutu nieważności umów i deklaracji wekslowych nie podnosił w tamtym postępowaniu.

W konsekwencji utracił on w sposób bezpowrotny prawo powoływania się na te okoliczności i kwestionowania zapadłego prawomocnego rozstrzygnięcia.

Odnosząc się natomiast do argumentu skarżącego odnośnie niemożności dochodzenia w tamtym czasie jego praw w zakresie zasądzonych odsetek i ich wygórowanej wysokości, Sąd Apelacyjny uznał go za chybiony. Okoliczność tego rodzaju, że stan prawny uległ zmianie nie może być bowiem skutecznie podnoszona jako przemawiająca za słusznością wytoczenia powództwa o ustalenie w niniejszej sprawie.

Nie ma również racji skarżący zarzucając naruszenie art. 45 ust. 1 i art. 8 ust. 2 Konstytucji RP, przyznającego każdemu prawo do rozpoznania jego sprawy przez sąd. Należy zaakcentować, że zagwarantowane konstytucyjnie prawo do sądu nie ma charakteru bezwzględne. Nie przysługuje ono zawsze i w każdej sytuacji, bez względu na dopełnienie przez stronę określonych aktów staranności. Nie można również przyjąć, że realizacja prawa do sądu sprowadza się do tego, że sprawa musi być rozpoznana po myśli podmiotu, który ją kieruje (por. wyrok Sądu Najwyższego

z dnia 16 września 2009 r., sygn. akt I PK 59/09, LEX nr 550994; wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 3 stycznia 2013 r., sygn. akt I ACa 972/12, LEX

nr (...)). Wobec powyższego Sąd drugiej instancji stwierdził, że prawo powoda do sądu nie zostało w żaden sposób ograniczone. Mógł on bowiem skutecznie zwalczać zapadłe przed Sądem Rejonowym rozstrzygnięcie poprzez złożenie zarzutów

od nakazu zapłaty, czego nie zrobił. Jest zatem oczywistym, że miał możliwość osiągnąć w pełni ochronę swych praw. Natomiast konsekwencją jego biernej postawy było oddalenie powództwa przez Sąd Okręgowy w niniejszej sprawie, który wydał swoje rozstrzygnięcie w oparciu o prawidłowe ustalenia faktyczne.

Konkludując trzeba podkreślić, że niezależnie od prawidłowego ustalenia Sądu Okręgowego co do braku interesu prawnego, Sąd Apelacyjny skonstatował,

że w istocie powództwo w niniejszej sprawie było niedopuszczalne od samego początku. Wydany w sprawie III Nc 84/96 nakaz zapłaty był prawomocny. Natomiast w odniesieniu do prawomocnych tytułów egzekucyjnych, które korzystają z powagi rzeczy osądzonej nie jest dopuszczalne powoływanie się na zdarzenia, które miały ewentualnie miejsce przed jego powstaniem. Skoro zatem powództwo przeciwegzekucyjne nie prowadzi do merytorycznego rozpoznania sprawy i jest niedopuszczalne w realiach rozpoznawanej sprawy ze względu na powagę rzeczy osądzonej, to tym bardziej niedopuszczalne jest powództwo o ustalenie. Powaga rzeczy osądzonej ma bowiem miejsce wtedy, gdy roszczenie poddane pod osąd jest tożsame z przedmiotem, który został z mocą powagi rzeczy osądzonej, rozstrzygnięty w poprzednim postępowaniu. O tożsamości roszczeń można zaś mówić wówczas, gdy identyczna jest nie tylko strona podmiotowa, ale również przedmiot, jak i podstawa sporu. Gdyby więc powództwo o ustalenie odniosło pożądany przez powoda skutek,

to przedmiotem procedowania Sądu byłyby wtedy te same dokumenty i okoliczności, które były przedstawione i zbadane w postępowaniu nakazowym przed Sądem Rejonowym. Nie ulega zatem wątpliwości, że doszłoby wówczas do naruszenia powagi rzeczy osądzonej, co w konsekwencji mogłoby prowadzić do podniesienia zarzutu nieważności postępowania stosownie do art. 379 pkt 3 k.p.c., który stanowi,

że jeżeli o to samo roszczenie między tymi samymi stronami toczy się sprawa wcześniej wszczęta albo jeżeli sprawa taka została już prawomocnie osądzona to zachodzi nieważność postępowania.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację powoda, jako bezzasadną.

W przedmiocie kosztów procesu, na podstawie art. 98 k.p.c. w związku

z art. 108 § 1 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c. oraz § 2 ust. 1 - 3, § 6 pkt 7 oraz § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28.09.2002 roku w sprawie opłat

za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. z 2013 roku, poz. 490, t.j.), Sąd Apelacyjny zasądził od powoda na rzecz pełnomocnika pozwanej kwotę 6.642 złotych brutto tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.